

MARIA TERESA CABRÉ

«Ens cal un finançament compartit per institucions de totes les terres de parla catalana»

Maria Teresa Cabré és la presidenta electa de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), càrrec que assumirà l'1 de setembre. En aquesta entrevista aclareix què vol dir quan parla d'un diccionari pancatalà i la implicació que demana de les institucions de tots els territoris: reconeixement i finançament.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser
Fotografies de Jordi Play / instagram.com/jordiplay

Quan va ser elegida nova presidenta de l'IEC, va dir vostè que cal recuperar "l'esperit de servei com a estructura d'estat", tal com succeïa durant "els primers anys de l'entitat, a principis del segle XX". Vol dir que aquest esperit s'ha perdut en les últimes dècades o anys?

—Crec que aquest esperit s'ha anat diluint. Per moltes coses. D'una banda perquè s'han creat estructures paral·leles que solapaven determinades funcions que havien estat atribuïdes a l'Institut i que l'Institut no podia fer —això també cal dir-ho. Quan l'Institut es va crear, les universitats no tenien centres de recerca ni feien recerca. Per tant, calia fer una institució que s'ocupés de l'alta cultura, de l'alta ciència, de l'alta especialització. I sobretot que recopilés molt bé el patrimoni de tot tipus. Això ha variat molt. En aquell moment

es van crear les seccions. Precisament per això la primera va ser la Històrico-Arqueològica, perquè els interessava molt protegir el patrimoni arqueològic, el patrimoni cultural. Després es va crear la Filològica, perquè s'ocupés de la llengua. Al començament, la llengua oficial de la Diputació de Barcelona era el castellà. Per tant, en un moment determinat es va agafar la llengua com un dels eixos vertebradors d'aquesta institució i de tota la societat en general, i aleshores es van posar a treballar. D'aquí que tots els informes o tots els treballs que es feien a l'Institut tenien un ampli ressò. Després de la dictadura, amb les institucions democràtiques i l'autogovern, es podia triar entre dues vies.

—Pel que fa a la recerca...?

—Sí. Hi havia l'opció d'Àustria, per exemple, que era recuperar, per a l'acadèmia d'acadèmi-

es, aquest paper d'institut encarregat del coneixement científic i la creació de centres de recerca. O bé, una altra: potenciar les universitats i crear estructures paral·leles com els centres de recerca que existeixen avui dia. Es va optar per aquesta segona via, i això s'ha anat potenciant cada vegada més, entre altres raons perquè les universitats són cada vegada més potents.

—Està clar. Què ha de fer l'IEC, doncs, per ser l'acadèmia de les acadèmies?

—L'Institut no té laboratoris i no pot fer recerca en determinats camps. Però l'IEC havia d'optar també entre dues vies. Enric Casasses [president entre el 1982 i 1986], conscient que l'Institut no tenia ni les estructures ni l'envergadura necessàries per dur a terme la recerca, va mirar de convèncer les universitats per fer instituts de recerca mixtos. Així, per exemple, va nàixer el Centre de Recerca Matemàtica i un parell més de centres lligats a la Universitat i a l'Institut. Era un model. Això s'hauria pogut fer en moltes altres matèries però no es va fer. I hem anat derivant cap a estructures específiques per àmbits científics determinats i lligades al Govern i a les universitats, i en les quals l'Institut ja no té gairebé cap participació. Aleshores, què ha de fer l'Institut? Buscar-se el seu camí. No desviar-se del que vol dir ser centre vertebrador d'una cultura catalana —i això ho ha de conser-

var— però demanant-se quin ha de ser el seu paper en aquests Països Catalans d'avui dia en què hi ha altres institucions al costat.

—I quin camí proposa?

—Jo penso que un dels temes que té en el món de la ciència és elaborar informes crítics i independents d'ideologia, basats sobretot en dades, rigorosos i amb esperit científic per cridar l'atenció sobre qüestions que afecten el present i el futur de la nostra societat. A part d'això, el paper d'Acadèmia de la Llengua sí que ens el reservem, perquè no hi ha cap altra institució que pugui ocupar-se de l'establiment de la normativa lingüística.

—És molt atípic ser “estructura d'estat” d'una nació sense estat que, com a institució, ha de negociar amb tres o quatre administracions autonòmiques, un microestat i l'Estat que inventà el jacobinisme, entre d'altres...

—Tot i que, quan parlem d'estructures d'estat, parlem d'estat i ens referim a una qüestió basada en criteris polítics, nosaltres —en el nostre imaginari, per dir-ho d'alguna manera—, ens basarem en criteris identitaris i culturals. Per tant jo treballa per aquesta virtualitat que, en el fons, construeixo però que, políticament, no està consolidada. Però és el mateix que va fer Prat de la Riba, quan la Mancomunitat, amb la pròpia Catalunya. En el fons, va imaginar que érem un estat. →

→ **—I amb l'IEC també es va fer?**

—També. I es va crear aquí a Catalunya, les coses com siguin. Però després, com es va agafar la identitat i la cultura com el seu fonament de base, en va permear totes les terres de llengua i cultures catalanes.

—El dia de les eleccions també va anunciar un diccionari pancatalà. No pensava en tota la comunitat lingüística el DIEC 2 (Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans)?

—Sí, ja hi pensava, perquè el model de llengua de l'IEC sempre ha estat composicional.

—Què vol dir això?

—Que no es tracta de fer un diccionari només per a una de les varietats ni es tracta tampoc de construir un estàndard basat només en una de les varietats, sinó que es tracta que els parlants del lloc que sigui se sentin identificats amb aquest estàndard. Per tant, la mirada sempre és sobre totes les terres de parla catalana. Però quan es va fer el DIEC (perquè el DIEC2 és conseqüència de l'1), el que es va pensar és ampliar el fons dialectal. Fixa-t'hi: en el fons crèiem en un centralisme que en aquest moment ja no tenim en el discurs.

—Per què era un plantejament centralista?

—Perquè parlàvem del fons dialectal i en aquell moment el fons dialectal són els mots que provenen d'Andorra, del País Valencià, de la part de Tortosa i el Camp de Tarragona, de Girona... En aquell moment no hi havia una aportació des del centre, del català central de Barcelona. Ara és tot una altra cosa. En aquell moment es mantenia encara el model composicional tal com el va concebre Fabra. Avui ja no es treballa així per fer un diccionari. No et bases en altres diccionaris. Et bases en els usos de la llengua i aleshores fas la selecció. Però, a més a més, han passat moltes coses des del punt de vista polític i social. Han canviat els governs al País Valencià, per exemple; la mateixa Acadèmia Valenciana de la Llengua, que és de creació política i clarament fragmentadora de la catalanitat, en aquest moment tenen una altra posició: reconeixen la unitat de la llengua i, per tant, s'ha de fer un diccionari que sigui molt més composicional —que no vol dir en tots els localismes de tots els dialectes—, però quan dic 'pancatalà' vull dir 'col·laboratiu,' és a dir, que passi per damunt de les institucions. Que tinguem el diccionari de la llengua catalana en què, siguem del lloc que siguem, tots ens sentim identificats.

—I ara no passa?

—La identificació amb la llengua catalana s'ha basat, erròniament, en la part que tu activaves com a parlant. Per tant, jo em reconeixia molt amb les meves solucions centrals. O els valencians: "jo em reconec molt amb les meves solucions valencianes". Fem-ho d'una altra manera. No partim d'aquesta competència activa del que tu fas servir sinó de la competència activa i passiva —no només el que fas servir sinó també tot el que has de conèixer per reconèixer que parles aquesta llengua. Per tant, jo tinc l'obligació, com a parlant de català —com a catalanoparlant—, d'integrar en el meu cabal lèxic tot allò que en qualsevol dels territoris són unitats de prestigi que formen part de l'estàndard, les faci o no les faci servir. Però conèixer-les les has de conèixer. Fixa't que això implica un replantejament a les escoles, perquè lògicament dosificat i molt progressiu, no només s'ha d'introduir la idea de la unitat interna sinó que s'han d'introduir lectures d'escriptors de diferents variants. Només així podrem arribar a aconseguir aquesta pancatalanitat.

—Diu que és col·laboratiu. Però en quin sentit? Col·laboratiu com la Viquipèdia?

—Amb 'col·laboratiu' vull dir que, si hi ha organismes —com la universitat, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, etc— que s'ocupen de l'elaboració lingüística, doncs aleshores han de participar en el projecte de col·laboració del diccionari pancatalà. No només a nivell de quan estigui fet, revisar-lo, sinó des del primer moment, en l'acord sobre els criteris —això ja ho tenim assegurat— però també en la participació, amb membres d'un lloc i d'un altre.

—El nom de "Diccionari pancatalà", pensa que animarà més valencians o més illencs a comprar-lo, a identificar-se més amb aquest diccionari?

—Té problemes, el nom pancatalà. Però és que jo no hi penso, en els problemes, perquè, per a mi, llengua catalana és el conjunt de les seves varietats. Si em refereixo a les varietats pròpies de Catalunya, i em refereixo al català central o el català nord-occidental, però entenc que "català", com és un nom ambigu perquè tant pot referir-se al conjunt de la llengua però també a la varietat pròpiament dita del Principat, pot portar a confusió. Però això també li passa al valencià, i és una doble trampa. Saps que, quan el valencià es posa al costat del català com a sinònim, no hi feia res que diguessis valencià: català o valencià. Però, què passa? Com que també es fa servir valencià per la varietat pròpia del País Valencià, ja hi tornem a caure. Ja hem creat la mateixa ambigüitat que, en principi, els valencians rebutjaven del mot 'català'. Hi havia un lingüista valencià, en Lluís Aracil, que deia que, si el català de Catalunya en lloc de dir-se 'català' s'hagués dit 'catalunyès', les coses haurien anat d'una altra manera. Tampoc no sé si haurien

anat d'una altra manera perquè s'haurien buscat uns altres conflictes.

—Entre els projectes plantejats per l'encara president Joandomènec Ros hi havia l'obertura d'una llibreria a la seu de l'IEC i l'obertura d'una delegació a Andorra. L'altre dia vostè va dir que s'ha de ser realista. Són previsions molt cares?

—Són projectes que tenen un cost. Quan dic que hem de ser realistes és perquè hem de saber exactament de quins números partim. Ara sabem que els costos de l'IEC són superiors als ingressos de l'Institut. Què passa? Que l'IEC té romanents d'altres coses, romanents que s'han aplicat perquè no hi hagués dèficit, però aquests romanents han minvat moltíssim. Per tant, nosaltres hem de ser realistes i hem de dir: de quin capital partim? Quina disponibilitat tenim? A partir d'aquí tenim dues vies: reforçar-la, que necessita una inversió de negociació i que no es fa de la nit al dia. Necessita un cert temps. O, d'altra banda, intentem jerarquitzar, prioritzar les despeses absolutament necessàries fins que puguem assegurar que puguem tenir més ingressos. D'això en dic una actitud realista.

—Diu que els romanents que equilibren els pressupostos de l'IEC han minvat molt. Què li manca a l'IEC? Ajudes de les administracions? Ingressos?

—L'Institut, com que no té recercadors —perquè no en pot tenir—, no pot anar a convocatòries de projectes de recerca. Per tant, no podem comportar-nos com una universitat; no podem captar diners dels plans de recerca del Ministeri. En algu-

nes convocatòries europees sí, però només si formes part d'un consorci o un partenariat. Per tant, jo crec que hi hauria d'haver un reconeixement més sòlid per part dels poders públics dient que l'IEC és una institució de referència. A més a més, cal un finançament compartit. Si efectivament l'Institut ha de ser una entitat vertebradora per totes les terres de parla catalana, no poden participar-hi només les institucions de Catalunya; han de participar-hi institucions de totes les terres de parla catalana, en la mesura de les seves possibilitats i en la mesura de les seves disponibilitats, perquè tenen altres organismes. Però primer, per poder-ho fer, hi ha d'haver el reconeixement. A part d'això, l'IEC pot generar altres ingressos.

—Com?

—Ho han fet a molts llocs. Lloguers de locals, etc. Jo voldria no haver de recórrer a això. M'agradaria més ser institució de referència que fer *merchandising*, I, sobretot, com una de les acadèmies d'una de les llengües oficials de l'Estat espanyol, hauria de rebre una atenció molt més forta dels poders públics espanyols. L'altre dia parlava amb membres de la Societat d'Estudis Bascos —que és com l'Institut d'Estudis Catalans però sense l'acadèmia de la llengua, perquè ells ho tenen separat— i reben un finançament molt substancios. Nosaltres, per a activitats científiques, no rebem res. Només una subvenció simbòlica. Jo no sé fins a quin punt no han sabut trobar la manera d'arribar-hi. No ho sé. Quan sigui presidenta ho sabré.

—Va dir vol que "l'IEC entri de ple en el món digital". Què vol dir exactament?

—Que tots els nostres processos interns han d'estar digitalitzats. Ara tenim una digitalització que està avançada per cadascuna de les estructures internes de l'Institut, però potser ens falta una cosa molt més transversal que ho agiliti tot. Però sobretot em referia a estar en el món obert de la informació i el coneixement. Vol dir que tot el nostre coneixement s'ha de posar a disposició pública i, per això, s'ha de posar en format adequat perquè formi part d'aquest món digital. És el que en diem el dipòsit digital. Dins d'aquest dipòsit digital posarem el que és el coneixement antic —històric— de la institució més el coneixement actual —revistes, conferències, seminaris i els resultats dels projectes— i jo crec que serà una cosa molt potent.

—L'últim pas que va anunciar és millorar la comunicació perquè la societat sigui més conscient del que aporta l'IEC.

—Sí, tenim un pla estratègic amb una política de comunicació i difusió de tot el que es fa. Una de les constants del meu discurs és intentar estructurar-nos internament per saber exactament quin és el paper que hem de complir, quina força tenim tots els membres fent pinya i a través d'una veu harmònica —una veu no contradictòria ni dispersa— que pugui arribar a l'exterior. ●